

ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ В МИНУЛОМУ, СУЧАСНОМУ Й МАЙБУТНЬОМУ СВІТІ

**ДО 130-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ “ПАМ’ЯТКИ ПЕНЯЦЬКОЇ” –
ПЕРШОЇ ПРИРОДООХОРОННОЇ ТЕРИТОРІЇ У ЄВРОПІ**

**МАТЕРІАЛИ ДРУГОЇ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
(Броди, 26-27 жовтня 2016 року)**

МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ
НПП “ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ”
ІНСТИТУТ ЕКОЛОГІЇ КАРПАТ НАН УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ НАН УКРАЇНИ
ДЕПАРТАМЕНТ ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ ЛЬВІВСЬКОЇ
ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
БРОДІВСЬКА РАЙОННА ДЕРЖАВНА АДМІНІСТРАЦІЯ
БРОДІВСЬКА РАЙОННА РАДА
ГРОМАДСЬКА ІНІЦІАТИВА “ПАМ’ЯТКА ПЕНЯЦЬКА”
ДУНАЙСЬКО-КАРПАТСЬКА ПРОГРАМА ВСЕСВІТНЬОГО ФОНДУ ПРИРОДИ
WWF

МАТЕРІАЛИ ДРУГОЇ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ В МИНУЛОМУ,
СУЧАСНОМУ Й МАЙБУТНЬОМУ СВІТІ**

до 130-річчя створення “Пам’ятки Пеняцької” – першої природоохоронної
території у Європі

**NATURE PROTECTED AREAS IN THE PAST, PRESENT AND FUTURE
WORLD**

130th anniversary of the “Pamiatka Pieniacka” creation – the first protected area in Europe

26-27 жовтня 2016

Львів – Броди – Пеняки

Львів – 2016

Природоохоронні території в минулому, сучасному й майбутньому світі (до 130-річчя створення “Пам’ятки Пеняцької” – першої природоохоронної території у Європі): Матеріали Другої міжнародної наукової конференції (Львів – Броди – Пеняки, 26-27 жовтня 2016 року). – Львів: Ліга-Прес, 2016. – 270 с.

ISBN 978-617-397-126-2

У збірнику містяться матеріали Другої міжнародної наукової конференції “Природоохоронні території в минулому, сучасному й майбутньому світі (до 130-річчя створення “Пам’ятки Пеняцької” – першої природоохоронної території у Європі)” (Львів – Броди – Пеняки, 26-27 жовтня 2016 року).

Видання розраховане на ботаніків, мікологів, зоологів, ґрунтознавців, працівників охорони природи, викладачів, аспірантів і студентів природничих спеціальностей.

Програмна рада конференції:

д.б.н., с.н.с. Козловський М. П. (голова програмної ради),
д.б.н., проф. Тасенкевич Л. О., д.б.н., проф. Сорока М. І.,
к.б.н., с.н.с. Кагало О. О., к.б.н., с.н.с. Башта А.-Т. В.,
к.г.н., доц. Шушняк В.М., к.б.н. Сичак Н.М.

Рекомендовано до друку
науково-технічною радою НПП “Північне Поділля”

Публікація підготована за часткової фінансової підтримки Дунайсько-Карпатської програми
Всесвітнього фонду природи (WWF)

Матеріали доповідей опубліковані з максимальним дотриманням авторської редакції. Автори повністю відповідають за наукову достовірність, зміст і стиль своїх публікацій.

Погляди, висновки й позиції, висловлені авторами у статтях, можуть не збігатися з поглядами, міркуваннями й позиціями програмної ради та установ-організаторів конференції.

ISBN 978-617-397-126-2

© НПП “Північне Поділля”, 2016
© Автори статей, 2016

Онук Л.Л., Байрак О.М. Менеджмент-план для охорони рідкісних лісових видів рослин у національному природному парку “Кременецькі гори”	192
Оскирко О.С., Марушак О.Ю., Василюк О.В. Втрачені об’єкти та території природно-заповідного фонду (1962-1972): Волинська область	195
Подольяко Л.П., Хмель Л.Г. Роль екологічної освіти та виховання для збереження біорізноманіття Мезенського національного природного парку	199
Реслер І.Я., Кагало О.О. Попередня синтаксономічна схема рослинності НПП “Північне Поділля”	202
Решетюк О.В. Заказники Буковини в розбудові екологічної мережі	208
Савчин А.І. Екологічна структура та динамічні тенденції лісових фітоценозів регіонального ландшафтного парку “Поляницький”	210
Сосновська С.В., Данилик І.М., Борсукевич Л.М. Моніторинг стану популяцій раритетних болотних видів рослин на території Рівненського природного заповідника	213
Спінова Ю.О., Чусова О.О. До класифікації біотопів відділення УСРЗ “Крейдова Флора”	218
Стеблик М.М. Дерев’яні церкви як складова у провадженні релігійного туризму в рекреаційній діяльності національного природного парку “Північне Поділля”	220
Стороженко Ж.В. Роль науково-дослідної роботи в діяльності національного природного парку “Хотинський”	223
Тихомиров В.Н. Род <i>Gypsophila</i> L. (<i>Caryophyllaceae</i>) во флоре Беларусі	227
Федонюк В.В., Мерленко І.М., Панькевич С.Г. До питання оптимізації структури об’єктів природно-заповідного фонду, що входять до складу Ківерцівського НПП “Цуманська пуща”	231
Федонюк М.А., Федонюк В.В., Жадько О.А. Про картографічне відображення території НПП “Північне Поділля” в мережі Інтернет	234
Філатова О.В., Гайдріх І.М. Перспективи охорони фіторізноманіття на заповідних територіях Нововодолазького району Харківської області	238
Шевченко Р.Ю. Географія сучасних геологічних природоохоронних територій України	241
Шишка М.М. Мандрівка як базовий чинник рекреаційної діяльності на територіях національного природного парку “Північне Поділля”	244
Шпілька М.І., Нанинець М.В., Тях Ю.Ю. Лікарські рослини національного природного парку “Синевир”	248
Шукалович О., Вабіщевич Ю., Корх Ю. Види роду <i>Gentiana</i> L. у флорі національного природного парку “Прип’ять-Стохід”	254
Юрків Л.Я. Організація лісових заповідників: прогнози Є.М. Лавренка та сучасні реалії	255
Ярема Ю.М. Охорона і збереження особливо цінних природних лісових комплексів НПП “Синевир”	261

ДО ПИТАННЯ ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРИ ОБ'ЄКТІВ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ, ЩО ВХОДЯТЬ ДО СКЛАДУ КІВЕРЦІВСЬКОГО НПП “ЦУМАНСЬКА ПУЩА”

ФЕДОНЮК В. В., МЕРЛЕНКО І. М., ПАНЬКЕВИЧ С. Г.

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

У 2010 р., після численних запитів, звернень та клопотань науковців, громадськості, активістів-екологів, на Волині розпочав свою діяльність новий національний природний парк – Ківерцівський НПП “Цуманська пуща”. У зв’язку з цим актуальною проблемою є проблема оптимізації складу та структури об’єктів природно-заповідного фонду Ківерцівського району, що динамічно розвивається останнім часом з точки зору розбудови екологічної мережі району. Оптимізація структури ПЗФ та організація діяльності елементів та систем регіональних екомереж – це важливе екологічне завдання нашого часу. Ківерцівський район займає вигідне економіко-географічне положення, його фізико-географічні умови є сприятливі для здійснення рекреаційної діяльності та організації мережі “зеленого туризму”. Район розташований на межі Волинського Полісся і Лісостепу, тому ландшафти, флора та фауна тут досить різноманітні. Особливе місце серед природних комплексів займає Цуманська пуща – масиви унікальних дубових пралісів, подібні на Україні є ще тільки на Житомирщині. Відповідно до цього, ПЗФ району насичений об’єктами різних категорій. Кількість об’єктів ПЗФ у Ківерцівському районі – 77, вони становлять понад 20% усіх об’єктів ПЗФ Волині. До заповідних територій загальнодержавного значення належать 3 об’єкти: Ківерцівський НПП “Цуманська пуща”, ландшафтний заказник “Кормин” та комплексна пам’ятка природи “Горинські крутосхили” [6, 7, 8, 9]. У зв’язку з появою у 2010 р. Ківерцівського НПП “Цуманська пуща” площа заповідного фонду значно розширилася, і тепер район має один з найвищих відсотків заповідності. На діаграмі (рис.) представлено динаміку зростання ПЗФ Ківерцівщини від 1972 р., коли з’явилися перші об’єкти, до нашого часу.

На території району 7 рослинних угруповань занесені до Зеленої книги України, виявлено 1 вид рослин з Європейського Червоного списку (смілку литовську), 2 види з додатку I Бернської конвенції, 19 видів рослин та 21 вид тварин з Червоної книги України, 8 видів, занесених до Європейського Червоного списку тварин, що перебувають під загрозою зникнення у світовому масштабі, багато регіонально рідкісних видів, 3 види кажанів, віднесені до Угоди про збереження кажанів в Європі та багато інших [1, 8, 10].

Символ Цуманських лісів – це зубр. У Звірово-Котівських лісах (у межах Звірівського та Муравищенського лісництв Ківерцівського держлісгоспу) мешкає основне стадо бізонів європейських, або зубрів. Завезений сюди у 1965 році, вид досяг максимальної чисельності у 210 голів у 1991 році. Але пізніше, унаслідок послаблення заходів щодо охорони зубра та інтенсифікації

ведення лісового господарства, чисельність виду почала падати, зараз, за різними оцінками, в пуші живе 11-13 особин [2, 3, 5, 9].

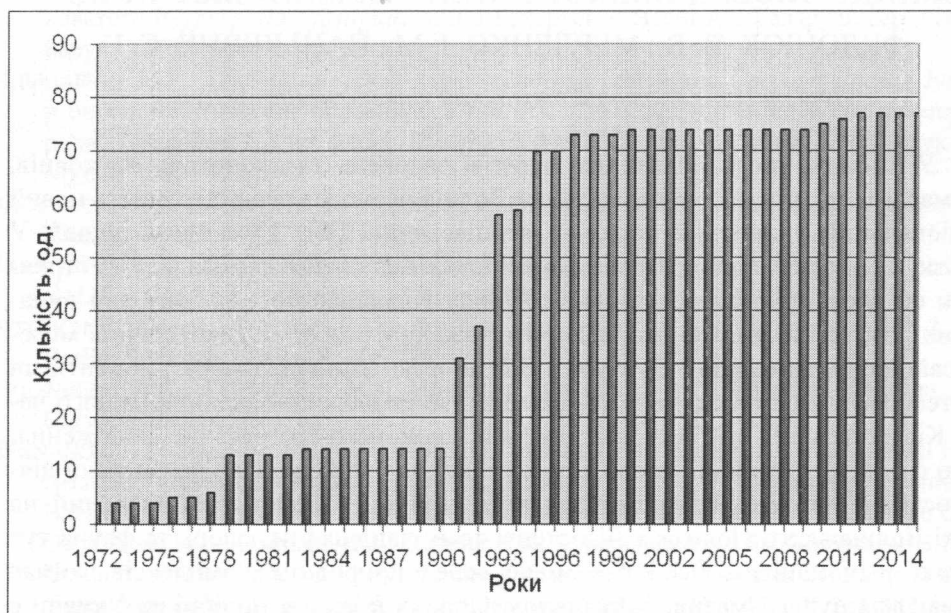

Рис. 1. Діаграма динаміки кількості об'єктів ПЗФ у Ківерцівському районі.

Цілий ряд проблем, що є на даний час актуальними для заповідного фонду Ківерцівського району, мають актуальність і для інших регіонів нашої держави, тому їх вирішення може бути тільки комплексним і загальним.

Серед проблем, що мають першочергове значення для природно-заповідних комплексів території дослідження, виділимо такі:

1) відсутність чітких кількісних показників, що характеризують сучасний стан ПЗФ району, суперечливість багатьох числових показників у науковій літературі і навіть в офіційних джерелах. Мова йде про показники відсотку заповідності та площі об'єктів і територій ПЗФ Ківерцівщини. Основною причиною такої суперечливості є процес організаційного становлення новоствореного великого об'єкту ПЗФ – Ківерцівського НПП "Цуманська пуца", землі парку ще перебувають в стадії уточнення їх площі та статусу, а також так зване "подвійний підрахунок площі територій ПЗФ". Мова йде про те, що часто менші за площею об'єкти ПЗФ територіально знаходяться в межах більших об'єктів (наприклад, заказники на території національного парку), і проводиться подвійний облік їх у структурі ПЗФ.

2) невелика кількість об'єктів ПЗФ загальнодержавного значення (всього три об'єкти) у такому цікавому за природно-ландшафтним різноманіттям районі, як Ківерцівський;

3) наявність цінних біотичних, гідрологічних і природно-ландшафтних комплексів, що не є заповідними, але потребують охорони і можуть стати

основою як нових заповідних територій, так і розвитку туризму і рекреації в близькому майбутньому;

4) велика роздробленість, розпорошеність елементів заповідної мережі району, навіть ділянок, включених до складу НПП “Цуманська пуща”, яка потребує оптимізації;

5) відсутність розвиненої інфраструктури для організації діяльності новоствореного Ківерцівського НПП “Цуманська пуща” (транспортної, еколого-просвітницької, рекреаційної, сфери послуг тощо), що не дозволяє пропагувати туризм та рекреаційну діяльність у парку, яка могла б стати основою економічного процвітання місцевих громад;

6) низька екологічна культура місцевого населення, невисока обізнаність з можливостями використання статусу національного парку для економічного та інфраструктурного розвитку території;

7) незадовільний рівень додержання заповідного режиму у багатьох об'єктах ПЗФ, численні факти браконьєрства та незаконних промислів на природоохоронних територіях

На даний час у парку розпочинається розвиток рекреаційної діяльності, проводяться заходи щодо приваблення туристів, відпочиваючих та екскурсантів. Зараз такі об'єкти відсутні і їх поява дозволить збільшити потік відвідувачів, висвітлити в засобах масової інформації діяльність парку, його унікальність і привабливість для туристів. У майбутньому такі стежини повинні скласти екскурсійну мережу, яка охопить найбільш цікаві місця і заповідні куточки Ківерцівщини.

1. Андрияенко Т.Л., Шеляг-Сосонко Ю.Р. Растительный мир Украинского Полесья в аспекте его охраны. – К.: Наук. думка, 1983. – 216 с.
2. БЕЗСМЕРТНЮК Т.П. Природно-антропогенні рекреаційно-туристські ресурси Північно-Західного регіону України // Молодий вчений. – № 12 (27). – Ч. 3. – 2015. – С. 143-151.
3. БІЛЯВСЬКИЙ Г.О., МУДРАК О.В. Проблеми формування екологічної мережі України в контексті збалансованого розвитку // Вісник Житомир. націон. аграрного університету. – 2009. – № 1. – С. 117-129.
4. ГРИЩЕНКО Ю.М., ЯКОВИШИНА М.С. Екологічні мережі Волині // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк, 2007. – № 11, ч. 2: Шацький нац. прир. парк: регіон. аспекти, шляхи та напрями розвитку. – С. 104-108.
5. ЗАКОН УКРАЇНИ “Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 рр”.
6. КОВАЛЬЧУК І.П., ФЕСЮК В.О., ПАВЛОВСЬКА Т.С., РУДИК О.В. Природно-заповідна мережа Волинської області: параметри сучасного стану, показники динаміки, картографічні моделі // Часопис картографії: зб. наук. праць. – К.: КНУ ім. Тараса Шевченка, 2013. – С. 64-78.
7. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД Волинської області (Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів) / упоряд.: М. Химин та ін. – Луцьк : Ініціал, 1999. – 48 с.
8. СИСТЕМА ПРИРОДООХОРОННИХ ТЕРИТОРІЙ [Електронний ресурс] / Міністерство екології та природних ресурсів України. – Офіц. джерело: сайт Мінприроди

- України : menr.gov.ua. – Режим доступу: <http://pzf.menr.gov.ua> 6.
9. ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИЙ ФОНД Волинської області / Упор: Михайло Химин та ін. / Огляд територій і об'єктів природно-заповідного фонду в розрізі районів – Луцьк: Ініціал, 1998. – 98 с.
10. Химин М.В. Сучасний стан природно-заповідного фонду Волинської та Рівненської областей // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту імені Лесі Українки. – Луцьк: Вежа, 2007. – № 11 (ч. II). – С. 47-55.
11. ЕКОЛОГІЧНИЙ ПАСПОРТ Волинської області за даними на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1/volynska>.

ПРО КАРТОГРАФІЧНЕ ВІДОБРАЖЕННЯ ТЕРИТОРІЇ НПП “ПІВНІЧНЕ ПОДІЛЛЯ” В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

ФЕДОНЮК М. А., ФЕДОНЮК В. В., ЖАДЬКО О. А.

Луцький національний технічний університет, м. Луцьк

Якісна промоція природоохоронних туристичних територій дозволяє значно збільшити потік відвідувачів, покращити ефективність функціонування заповідних установ, розширити можливості їхнього фінансування. Важливу роль у цьому відіграє представлення та хороша індексація відповідної інформації в мережі Інтернет.

НПП “Північне Поділля” від 2012 року веде власний сайт (<http://park-rodillya.com.ua>), на якому представлені звіти та новини роботи, анонси подій, інформація для туристів і населення, хороша підбірка мультимедійних матеріалів. Приємно відзначити якісний гарний дизайн сайту, хороше тематичне наповнення й високі позиції індексації основними пошуковими системами.

Разом з тим, станом на сьогодні (початок жовтня 2016 р.) картографічне представлення парку на сайті обмежується посиланням на загальну карту Google, на якій поки відсутня конфігурація територій, а є лише позначка розташування офісу НПП у Підгірцях. Така ж ситуація наразі і на сайті Міністерства екології та природних ресурсів (<http://pzf.menr.gov.ua/map.html>), де карта ПЗФ України представлена просто лінком на Google Maps із далеко не повними даними по багатьох заповідних територіях. Очевидно, що відсутність державної уніфікованої геоінформаційної бази даних об'єктів ПЗФ не сприяє повноцінному картографічному відображенню територій окремих національних парків [1].

Зауважимо також, що карти Google Maps є інтерактивними, з можливістю внесення змін будь-яким зареєстрованим користувачем (у режимі MapMaker). З одного боку, це дає переваги власного редагування, а з іншого – ризик внесення неправильних змін чи навіть видалення потрібних об'єктів сторонніми користувачами. Для прикладу, територія Шацького НПП, яка свого часу була представлена у Google Maps найповніше серед відомих онлайн-картографічних сервісів [2], на сьогодні там просто відсутня.